

ODNOS PREMA *SELEFI-SALIHU*

Dr. Fuad SEDIĆ

Sažetak

U ovom radu autor se primarno bavi odnosom bošnjačke uleme u XX stoljeću prema selefi-salihu. U prvom dijelu autor nudi pojašnjenje terminologije vezane za *selefi-salih*, pojašnjava karakteristike koje su im svojstvene te daje kratak pregled o selefi-salihu danas, te stavovima drugih o njima. U glavnom dijelu rada, autor je na osnovu tekstova bošnjačkih alima, u nekoliko tačaka, izložio odnos bošnjačke uleme prema selefi-salihu u XX stoljeću. Većina njih uglavnom, tvrdi autor, uvažavala je principe i stavove selefi-saliha, otvoreno je ukazivala na zasluge ranijih generacija, te uvažavala šerijatske propise i principijelnost u njima, skladno uvjetima i okolnostima u kojima su živjeli.

Ključne riječi: selefi-salih (dobri prethodnici), terminologija, razumijevanje, XX stoljeće, bošnjačka ulema

Bismillahirrahmanirrahim

Hvala Uzvišenom Allahu i salat i selam na najodabranijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., njegovu porodicu, njegove ashabe i sve one koji ih budu slijedili do Sudnjeg dana.

Definicija selefi-saliha (dobri prethodnici)

Selef je arapska riječ koja znači prethodnici, oni koji su živjeli ranije, nasuprot njih su *halef*, oni koji su došli poslije njih.

Selefi-salih (dobri prethodnici) je islamski termin koji podrazumijeva način razumijevanja i prakticiranja islama poput prvih triju generacija (ashaba, tabi'ina i etba'utabi'ina).

Pojedinci uz ove tri skupine spominju i sve one koji slijede ove tri odabrane generacije muslimana, pa kažu da se u selef(ije) ovog ummeta ubrajaju i svi oni koji slijede ashabe, tabi'ine i one poslije njih, u razumijevanju vjere i prakticiranju islamskih propisa.

Neki opet poistovjećuju termin *selef* sa terminom: *ehlusunne vel-džema'a* (sljedbenici sunneta i zajednice muslimana), a neki ih opet zovu *ehlul-eseri*, ili *ehlul-hadis* itd. Oni se striktno pozivaju na dokaze iz Kur'ana i sunneta i smatraju da su prve tri generacije skupina koja treba da bude pravi uzor (kudve salih) u slijedenju. Osnivane su zasebne islamske škole koje su forsirale i pozivale na slijedenje selefu-saliha u svim porama vjerskog života, kulturi jedenja, odijevanja, komuniciranja i svega onoga što ima veze sa islamom, protiveći se i odbacujući sve ono što je novo uvedeno u vjeru (bid'a).

Interesantno je napomenuti da termin selef, ili selefija ne znači pripadnost ili slijedenje neke određene osobe, kao što je to slučaj sa nekim drugim skupinama, nego je to pripadnost i pokušaj slijedenja onih koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., posebno pohvalio, ističući njihove vrline u poznatom mutevatir hadisu koji glasi:

“Najbolja skupina (generacija) muslimana je moja generacija, zatim generacija koja je poslije njih (tabi'un), zatim generacija poslije njih (etba'utabi'ina). Nakon toga će doći oni koji će svjedočiti a njihovo svjedočenje neće niko tražiti, koji će varati i neće biti povjerljivi i među njima će se proširiti laž.”

U ovom hadisu vidimo koliko Muhammed, s.a.v.s., hvali i pozitivno se izjašnjava o prve tri generacije (selefu), a zatim najavljuje iskušenja i situaciju koje će zadesiti one koji će doći poslije njih (halef). Prema tome, kada neko za sebe kaže da je selefija, onda on smatra da u svom prakticiranju vjere slijedi ove prve, posebno istaknute generacije.

Riječ selef se u Kur'anu spominje na pet mjesta i ona govore o onome što je prethodilo od vrsta nekog grijeha ili prekršaja (2/275, 4/22, 4/23, 5/95, 8/38), dok se riječi: selefijun, selefijin i eslaf uopće ne spominju u Kur'anu.

Riječ: halef se u Kur'anu spominje samo na dva mjesta, u kontekstu onih koji su lagali na Allaha, dž.š., i onih koji su napustili namaz i slijedili strasti (7/169 i 59/19). Oni koji smatraju da su *selefije* i pripadnici *ehlusunne* i

džema'a jedno te isto navode neke odlike i karakteristike pripadnika *ehlusunne* i *džema'a*, koje su specifične za njih, kao što su:

- sljedbenici su srednjeg i umjerenog puta, između pretjerivanja u vjeri i opuštanja, oni su sredina između ostalih frakcija, kao što je naš ummet, ummet srednjeg puta u odnosu na ostale narode,

- prihvatanje samo onoga što je u Kur'anu i Sunnetu i razumijevanje tih tekstova na način kako su to razumijevale prve generacije (selef),

- nemaju nekog predvodnika, imama, kojeg slijede i oponašaju osim Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i oni najbolje poznaju njegov Sunnet, najviše ga vole i slijede,

- izbjegavaju svađu i raspravu u vjerskim pitanjima i prihvataju vjerske propise potpune, kompletne,

- uvažavanje prvih generacija (selefu-saliha) i smatranje da je njihov način i pristup najispravniji i najbolji,

- davanje prednosti tradicionalnom u odnosu na racionalno tumačenje Kur'ana, i povinjavanje ovog drugog prvom,

- oni su uzor drugima, žude Istini, upućuju na Pravi put, nema kod njih kompromisa po pitanjima akide (vjere), pridaju važnost i znanju i ibadetu, uz tevekkul (oslanjanje na Allaha, dž.š.) rade ono što je u njihovoj moći i trude se, drže se sredine između pretjeranosti u dunjalučkim uživanjima i asketizma, strahuju od Allahove kazne i nadaju se Njegovoj milosti, drže se sredine između samilosti i blagosti, s jedne, i strogosti i arogancije s druge strane. Ne mijenjaju se izmjenom okolnosti mjesta i vremena u kojem se nalaze,

- šire samo ispravno vjerovanje (akide sahiha) i pravu vjeru, podučavaju i upućuju ljude, savjetujući ih i brinu se za njih,

- teže jedinstvu (džema'atu), objedinjenosti i na to upućuju ljude, a izbjegavaju razdor i razlaz u mišljenjima i na to upozoravaju,

- klone se tekfira (proglašavanja drugih ljudi nevjernicima) i o ljudima sude pravedno i na osnovu znanja,

- međusobno se vole, uvažavaju, potpomažu i dopunjavaju, ne iskazujući ni preme kome svoju netrpeljivost, niti ljubav, osim kada je u pitanju vjera.

Ovo su većinom karakteristike svih iskrenih muslimana i malo ko bi mogao da se odrekne nekog od ovih principa. Upravo zbog toga smatramo da se većina islamske uleme u svijetu, pa i kod nas, pridržavala ovog pravca i ovih principa.

Na osnovu gore spomenutog možemo reći da je većina naše uleme ehlusunnetskog, odnosno selefijskog pravca. (Spomenut ću samo neke: M. Handžić, Abdullah Bušatlić, Sokolović, Trebinjac, Čokić, Dobrača, A. Smajlović i mnogi drugi.)

Selefi-salih u današnjem vremenu

Ne možemo reći da su se selefije potpuno slagale po svim pitanjima. Tačno je da su kod temeljnih stvari bili saglasni, ali kod pojedinih sporednih pitanja (npr. da li je Poslanik, s.a.v.s., vidio Allaha, dž.š., na mi'radžu i sl.) imali su različite stavove, uz obostrano uvažavanje.

Kao i mnoge druge grupacije tako su i sljedbenike selefijskog načina života zadesila razna iskušenja koja su utjecala na njihov način odnosa prema svakodnevnim problemima sa kojima su se susretali.

Takva situacija je dovela do toga da su pojedine grupacije uzeli od selefi-saliha samo jedan segment i njemu su pridali važnost, zapostavljajući ostale principe, pa su se iz te situacije izrodili: oni koji su govorili samo o akaidskim (vjerskim) problemima, drugi koji su raspravljali sa protivnicima na nekorektan način, što je rezultiralo novim razilaženjima i sukobima, neki su prihvatili pravac Muhammeda ibn Abdulvehhaba i borili se protiv širka i bid'ata (vehabije), treći su opet pokušavali da zalede ono prethodno stanje i da ne govore ni o čemu od novonastalih problema.

Od njih se također pojavila i jedna skupina koja je željela da se pridržava selefijskog načina života, ali je željela da oživi taj pravac, hvatajući se u koštac sa novonastalim problemima i uklapajući se u nove uvjete u kojima su živjeli i nove okolnosti koje su ih zadesile.

Odnos prema selefi-salihi

Nema sumnje da se odnos ljudi prema selefu-salihi razlikuje, zavisno od vremena, okolnosti u kojima žive, kao i od vjerske privrženosti samih onih koji donose taj sud. Također, ne smijemo zaboraviti ni činjenicu da su mnogi koji su se pokušali ogrnuti plaštom selefizma, svojom netaktilnošću, neprincipijelnošću, odstupanjem od mnogih ranije spomenutih pravila, dosta pomogli, odnosno odmorili, tom tako lijepom pravcu i načinu islamskog prakticiranja života. Oni su svojom grubošću, arogancijom, nedozrelošću, nametljivošću, isključivošću, omalovažavanjem svakog ko drugačije misli i mnogo čim drugim, bili direktnim povodom da mnogi govore o selefi-salihi ono što oni ustvari ne zaslužuju. Od onih koji ih smatraju militantnim skupinama, do onih koji ih svrstavaju u opasne terorističke grupe, s kojima selefu-salih nemaju ama baš nikakve veze.

Imamo tri pristupa, odnosno stava drugih ljudi prema selefi-salihi, a to su:

- a) pretjerano veličanje selefija koje seže do granica "svetosti" i slijepog slijedenja,
- b) omalovažavanje koje dovodi do potcjenjivanja i ismijavanja, i
- c) realno uvažavanje i poštivanje tih prvih generacija koje su utemeljile i utrale ispravan put narednim generacijama.

Svakako da je ovo treće ispravan odnos prema selefu-salihi, tj. poštivanje i uvažavanje, ali bez pretjeranosti koja bi, ne daj Bože, dovela do svetosti i veličanja pa

makar se radilo i o samim ashabima, r.a. Poznato je pravilo da je svačiji govor i stav podložan kritici i djelimičnom prihvatanju, osim Poslanikovog, s.a.v.s., govora i njegove prakse.

Odnos bošnjaške uleme prema selefi-salihi

S obzirom da je jedna od karakteristika selefi-saliha uvažavanje učenjaka, kao Poslanikovih, s.a.v.s., nasljednika, da vidimo kako se ulema, koja je vjekovima nosila baklju islama na našim prostorima, odnosila prema selefu-salihi.

Prije nego što kažemo nekoliko riječi o ovome moramo imati na umu ono što smo ranije naglasili, a to je da trebamo imati u vidu situaciju i prilike koje su vladale na ovom burnom području, koje su znatno utjecale na privrženost same sredine prakticiranju vjerskih propisa.

Prvo da predamo rahmet našoj cijenjenoj ulemi koja je preselila na bolji svijet i zamolimo Allaha, dž.š., da ih nagradi najljepšom nagradom za sve što su učinili vjerno čuvajući Šehadet i emanet vjere islama na ovim prostorima i povjeravajući ga onima koji su dolazili nakon njih.

Iščitavajući neke od tekstova naše uvažene uleme na ovim prostorima može se zapaziti slijedeće:

- da većina njih uglavnom uvažava principe i stavove selefi-saliha, prožimajući svoje tekstove ajetima i hadisima, izrekama ashaba, tabi'ina, kao i drugih poznatih učenjaka koji se ubrajaju u sljedbenike selefi-saliha,

- otvoreno ukazuju na zasluge ranijih generacija, njihovih djedova i očeva, njihov trud u služenju Allahovoj vjeri kroz ranije vjekove,

- uvažavanje šerijatskih propisa i principijelnost u tome, skladno uvjetima i okolnostima u kojima su živjeli. Svakako da se razlikuju tekstovi pisani prije Drugog svjetskog rata od tekstova koji su objavljivani nakon njega, kada je postojeći sistem marginizirao vjeru potisnuvši je van životnih zbivanja. Ali, bez obzira na to, vidimo da je većina uleme i tada uspijevala ostati dostojna vjerskih principa i ponašanja i vrlo su mudro govorili i iznosili istinu, na nju podsticali svoje slušaoce i čitaoce. Svojom mudrošću i pronicljivošću su uspijevali te tekstove ogrnuti plaštom koji je odgovarao tadašnjem vremenu, ne dovodeći time u pitanje vjerske principe,

- također treba napomenuti da se raspadom ranijeg sistema mnogo više i otvorenije prilazi izučavanju islamskih znanosti i time se razotkriva zastor koji je donekle prekrivio principe selefi-saliha, kako onih ranijih, tako i onih koji su kasnije te principe uvažavali i čuvali na ovim prostorima,

- danas smo svjedoci da se neki pokušavaju ismijavati sa islamom, njegovim Poslanikom, s.a.v.s., što nije nikakva novina, s obzirom da rahmetli Dž. Čaušević u svom članku o Objavi govori o takvom istom ponašanju u njegovom vremenu, pa između ostalog kaže: "Jedna politička novina, da omalovaži Božijeg odabranika Muhammeda, naslikala je po svome nahodjenju nekakvo brdo

i prilikom nekog čovjeka, koga je označila kao Muhameda, a ispod toga napisala: 'Ako neće brdo Muhamedu, hoće Muhamed brdu', čime je pokazala ne samo glupost nego i veliku neuljudnost." (*Ka obnovi islamske misli*, str. 22.)

Neka zapazanja

Mnoge naše alime možemo smatrati najljepšim primjerima selefi-saliha, ali moramo imati u vidu situaciju i sistem vlasti kroz koji su prošli i uvjete života koji nisu omogućavali ono što je u drugim podnebljima bilo moguće i normalno.

Prema tome, ako nekada i vidimo neke stavove i izreke koje su oni zastupali, ne smijemo ih odmah osuđivati, niti o njima nešto ružno pomisliti. Moramo naći mnogo razloga i obrazloženja za taj njihov stav, prije nego što pomislimo da mi danas više volimo i zastupamo islamske principe nego što su to oni činili. Omer, r.a., kaže: "Nađi svome bratu sedamdeset razloga i opravdanja prije nego ga potvoriš ili nešto ružno o njemu kažeš."

Svakako da je naša ulema dolazila u dodir sa raznim kulturama i civilizacijama što se ponekada negativno odražavalo i na neke njihove stavove po pitanju selefi-saliha. Kao primjer toga može se navesti povremeno korištenje literature pojedinih orijentalista, čije namjere spram islama, a posebno Poslanikovog sunneta, i nisu baš najiskrenije, poput Goldzihera i njemu sličnih (str. 62, 64, 68, *Ka obnovi islamske misli*), što rezultira vrlo nekorrektnom ocjenom Malikovog Muvetta'a, za koji su poznati učenjaci rekli da je u svoje vrijeme bio najispravnija knjiga na zemlji, izuzimajući svakako Allahovu Knjigu (Kur'an).

Takođe se primjećuje da korištenje takvih izvora rezultira preferiranjem racionalnog tumačenja Kur'ana, čiji je predstavnik Ez-Zamahšeri, pa se dalje kaže: "Njegov komentar Kur'ana u četiri sveska, koji je u filološkom pogledu vrhunski rad, naslanja se na slobodoumnu teologiju mu'tezilija." (str. 275. *Ka obnovi islamske misli*) Svakako da je korištenje neadekvatne literature, nesmotreno zaobilazeći najveće autoritete u toj oblasti, rezultiralo zagovaranjem nekih mu'tezilijskih stavova od strane naše uleme, što je opet dovelo do toga da se zaniječnu neke stvari koje su spomenute u pouzdanim (sahih) predajama.

Na osnovu toga mogli bismo reći da imamo jedan broj učenjaka koji bi se mogli okarakterisati kao predstavnici racionalističkog pravca.

Svakako da je ovakav stav oprečan stavu selefi-saliha, od čijih izreka izdajamo izreku Ebu Bekra, r.a., koji kaže:

"Koja nebesa će me zaklanjati i koja zemlja će me na sebi držati ako o Allahovoj Knjizi (Kur'anu) kažem ono što ne znam." (sened hasen)

Ili izreka Muhammeda ibn Sirina: "Da čovjek umre kao neznanica bolje mu je nego da govori ono što ne poznaje." (sened sahih)

Zaključak

Mi treba da poštujemo i uvažavamo selefu-salih, da ih slijedimo u pitanjima koja se tiču temeljnih vjerskih principa i koja se ne mijenjaju, izmjenom vremena i okolnosti u kojima živimo. Međutim, ne smijemo dozvoliti da naš život činimo zaleđenim, ili da se vraćamo unazad, kod nekih pitanja koja traže stalnu aktivnost i praćenje novonastalih situacija u životu. Opće je poznato pravilo da je ustajala voda podložna kvarenju i trovanju više nego ona koja teče. Ne smijemo se koncentrisati samo na neke segmente selefijskog pravca, koji su manje važni od onih temeljnih principa vjere.

Ljudima trebamo govoriti ono što su oni u stanju razumijeti, a ne opterećivati ih onom tematikom koja je bila razlogom rasprava i razlaza mnogih prije nas. Uvijek trebamo imati na umu ove zlatne izreke naših divnih prethodnika (selefi-saliha):

Ebu Derda, r.a., kaže: „Na svakom mjestu treba znati šta će se reći.“

Alija, r.a., kaže: „Ljudima govorite onoliko koliko su oni u stanju da razumiju, zar želite da oni zaniječnu vjeru u Allaha i Njegovog poslanika.“

Ibn Mes'ud, r.a., kaže: „Kada god ljudima pričаш nešto što njihovi umovi ne mogu razumjeti taj govor će neke od njih odvesti u iskušenje (smutnju ili zabunu).“ (Predgovor Muslimovog Sahiha)

Moramo poštovati pravilo prioriteta i rješavati ono što je preče. Sve novo, što je korisno i što nam pomaže u našem napretku treba da prihvatamo i da ga smatramo selefijskim načinom ophođenja i rješavanja novonastalih situacija, pod uvjetom da se to negativno ne odražava na naše vjersko ubjeđenje. Onako kako su činili ashabi, r.a., nakon Poslanikove, s.a.v.s., smrti, rješavali probleme sa kojima su se susretali u drugim sredinama u koje su dolazili, kao i oni koji su živjeli poslije njih (tabi'ini i et-bautabi'in).

Moramo objediniti i uskladiti (sihhatun-nakl ve sarahatul-akl) pouzdanu predaju i otvorenost zdravog prosuđivanja. Onako kako su se poznati i uvaženi alimi (Ibn Hanbel, Ibn Kajjim Ibn Tajmijje i mnogi drugi, rahimehumullah), odnosili i ophodili sa situacijom i vremenom u kojem su živjeli, tako se i mi moramo hvatati u koštac sa problemima našeg vremena i rješavati ih onako kako smatramo da je najadekvatnije i za našu vjeru najbolje.

Možda njihove izreke u potpunosti ne možemo prihvatiti jer su odgovarale njihovom vremenu u kojem su izrečene, ali zato možemo prihvatiti njihov način razgovora, raspravljanja i komuniciranja sa ljudima sa kojima su se razilazili u mišljenjima i stavovima.

Mi danas moramo koristiti metode koje odgovaraju našem prostoru i našem vremenu, ne izlazeći time iz općih okvira koje su postavile one prve generacije, selef salih.

Mi u Bosni bolje poznamo svoju sredinu i situaciju, kao što su je poznavali naši vrijedni alimi i prethodnici. Allahov Poslanik, s.a.v.s., u jednom hadisu kaže:

“Stanovnici Mekke najbolje poznaju svoje

područje i svoje prilike.” Tako isto i drugi poznaju svoje prilike u svom podneblju bolje od nas, a svako je zadužen da za interes vjere uradi onoliko koliko je u njegovoj mogućnosti.

Moramo razmišljati o stanju ummeta i krizi razjedinenosti koja ga je zadesila. Svako treba pokušati da doprinese popravljajući stanje onoliko koliko je to u njegovoj mogućnosti, a kloniti se prazne kritike, prigovaranja i rasprave koja ne donosi nikakve pozitivne rezultate.

Završavamo sa kur'anskom dovom:

“Oni koji poslije njih dolaze – govore: “Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i milostiv!” (sura El-Hašr, 10.)

Zadnja naša dova je zahvala Allahu, dž.š., na svemu i donošenje salavata na najodabranijeg Poslanika, s.a.v.s.

Summary

BOSNIAK UNDERSTANDING OF ISLAM IN 20TH CENTURY THE VIEW ON SALAF AS-SALIH

Fuad Sedić, PhD

In this paper, the author is primarily dealing with the attitude of the 20th century Bosniak Ulema to the *Salaf as-Salih*. In the first part, the author provides an explanation of the terminology regarding the *Salaf as-Salih*, identifies its defining characteristics and presents a short survey of the present *Salaf as-Salih*, as well as the attitude of others towards them. In the main part of this paper, on the basis of the Bosniak alims' writings, the author in a few points presented the relationship of the Bosniak Ulema to the *Salaf as-Salih* in the 20th century. According to him, most of the members of the Bosniak Ulema approved the principles and attitudes of the *Salaf as-Salih*, pointed out the merits of the earlier generations and respected all the *shariah* regulations and its principles in accordance with the conditions and environment they lived in.

Key words: *Salaf as-Salih* (the pious predecessors), terminology, understanding, the 20th century, the Bosniak Ulema

الموجز

فهم البوشناقين للإسلام في القرن العشرين الميلادي الموقف من السلف الصالح

أ. د. فؤاد سيديتش

يركز الكاتب في هذا المقال على موقف العلماء البوشناقين في القرن العشرين من السلف الصالح. ويقدم الكاتب في الجزء الأول شرحاً للمصطلحات المتعلقة بالسلف الصالح. ويبين الخصائص التي يتميزون بها. ويعطي عرضاً موجزاً عن السلف الصالح اليوم. ومواقف الآخرين منهم. ويقدم الكاتب في الجزء الرئيسي من هذا المقال. وبناء على كتابات العلماء البوشناقين. عرضاً من عدة نقاط يبين فيه موقف العلماء البوشناقين من السلف الصالح في القرن العشرين. فقد كانوا – في غالبيتهم على الأقل. كما يؤكد الكاتب – يحترمون مبادئ السلف الصالح وآراءهم. ويشيرون بصراحة إلى فضائل الأجيال الأولى. ويقدمون الأحكام الشرعية. والالتزام المبدئي فيها. بما يتفق مع الظروف والأحوال التي عاشوا فيها.

الكلمات الرئيسية: السلف الصالح. المصطلحات. الفهم. القرن العشرين. العلماء البوشناقيون.